

KIRJAUUTUUS:

Museopuutarha – perustaminen ja hoito

Mikä on museopuutarha? Entä miten museon vanhoja kasveja hoidetaan ja esitellään? Mitä tietoja ja taitoja tarvitaan, kun kunnostetaan museon vanhaa puutarhaa tai suunnitellaan ja rakennetaan näytetarhaa museolle? Millaisia vanhoja kasveja kannattaa vaalia ja valita museopuutarhaan, ja mitä tietoja niistä on hyvä kerätä? Näihin ja moniin muihinkin käytännön kysymyksiin löytyy vastauksia museopuutarhan opaskirjasta.

TEKSTI: Maarit Heinonen | KUVA: Anja Koskela

Perinnekasvit museopuutarhoissa (2009–2013) oli Leader-ohjelman ja Varsinais-Suomen rahaston rahoittama MTT-vetoinen hanke. Hankkeen tavoitteena oli herättää museoita vaalimaan vanhoja ja paikallisia kasveja ja auttaa niitä kehittämään museon vanhasta puutarhasta museopuutarha ja rakentamaan uusia museopuutarhoja, joilla edistetään kestävien ja historiallisesti kiinnostavien kasvien viljelyä.

Tämä opaskirja kumpuaa kokemuksista kolmessa hankkeeseen osallistuneessa puutarhassa Varsinais-Suomen alueella: Yläneen kotiseutumuseossa sekä Kaarinan Pukkilan ja Kuusiston kartanoissa. Opasta voi hyödyntää ja soveltaa niin vanhoissa kuin perustettavissakin museopuutarhoissa. Opas sopii myös historiallisten puutarhojen uudistamista suunnitteleville ja kotipuutarhureille.

Perinnekasvit elävöittävät museoita

Museopuutarhan kasvit voivat olla samalla tavalla osa museon kokoelmia kuin esineet, vaikka niiden hoito on erilaista. Kasvien kurissapito ja täydentäminen on jokavuotista työtä ja dokumentointi jatkuva. Jo ennen ensimmäistä lapionpistoa tai vanhan puutarhan raivaamista on hyvä suunnitella, miten puutarhan perustaminen ja muuttuminen ja itse kasvit dokumentoidaan.

Museopuutarhaan soveltuvat maatiaiskasvit ja vanhat lajikkeet eli perinnekasvit, joilla on oma tarinansa ja dokumentoitu historiansa. Tarina voi kertoa, miten kasvi on kasvanut pitkään tiettyssä talossa ja siirretty seuraavaan taloon ja sitä seuraavaan. Tallessa voi olla resepti, jossa kasvia on hyödynnetty. Kasvilla on ehkä ollut erityinen nimityksensä. Puutarhakasvien näkökulmasta saadaan paikkakunnasta toisenlainen tarina.

Museot voivat kannustaa perinnekasvien vaalimiseen ja käyttöön niin kotipihoissa kuin viherrakentamisessakin, sekä historiallisissa että uudemmissa ympäristöissä. Ne voivat avata puutarhan merkitystä historiallisena ja paikallisena perintönä sekä tarinallisena voimavarana. Vanhoja kasvikantoja ylläpitävä museo tekee samalla paikallista kasvi-geenivaratyötä, työtä suomalaisiin olosuhteisiin sopeutuneiden kasvi-

kantojen elinvoimaisuuden hyväksi.

Museopuutarhan merkitys kasvi-geenivaratyölle

Museopuutarhan vanhoihin kasveihin liittyvän historiatiedon ja kansantiedon keruu, kasvien hoito ja esittely toteuttavat paikallisesti ja konkreettisella tavalla kansallista Suomen kansallisen kasvi-geenivaraohjelman tavoitteita. Tämä museopuutarhoissa tehtävä työ on siis myös kasvi-geenivaratyötä, jonka tavoitteena on lisätä paikallisiin kasvuolosuhteisiin

"Museopuutarhan voi aloittaa pienestä, sillä yksikin perustettu perinnekukkapenkki on jo museopuutarha"

sopeutuneiden kasvikantojen ylläpitoa puutarhoissa, levittää tietoa näiden kasvien arvosta ja kestäväällä tavalla hyödyntää näitä kasveja.

Kasvin alkuperään, ominaisuuksiin ja käyttöön liittyvät tiedot museopuutarhassa vanhastaan kasvaneista kasviyksilöistä ja sinne kootuista vanhoista kasvilajeista ja -lajikkeista voivat kartuttaa myös kansallisen kasvi-geenivaraohjelman tietovarantoa ja kasvikoelmia. Etenkään monista vanhoista koristekasveistamme ei ole kattavasti koottua eikä tutkittua tietoa ja kasvikoelmissa on alueellisia ja kasvikohtaisia aukkoja.

Paikalliset kasvikuulutukset ja kasvikeräykset nostavat asukkaiden mieliin vanhoihin kasveihin liittyviä tietoja ja muistoja. Kun kas-

veista kerrotaan ja keskustellaan, se aktivoi muistitietoa ja varmistaa näin paremmin tiedon siirtymisen kasvin seuraavalle omistajalle. Usein kasviin liittyvät muistot ja tiedot siitä, kuka taimen on aikanaan kylvänyt tai istuttanut puutarhaan, varmistavat että kasvi saa vanheta kotipuutarhassa ja että sitä jaetaan muihinkin kotipuutarhoihin. Näin vanha kasvikanta säilyy. Samalla kasvista tulee pihan komistus ja suvun ylpeyden aihe.

Kun vanha kasvi pääsee laajemman yleisön nähtäville museopuutarhaan, siitä tulee merkittävä koko paikkakunnalle. Tavalliset, jokaisen vanhan kotipihojen perinnekasvit saavat ansaitsemansa arvon museopuutarhan miljöössä, jossa niiden vaiheista kerrotaan. Kasviin liittyvä tieto vahvistaa niiden arvoa ja merkitystä. Ihmiset ymmärtävät omis- sa puutarhoissaan muiden vielä kasvavien vanhojen kasvien arvon. Kun näiden kasvien arvo tulee paikallisesti ymmärretyksi, paikkakunnan kasviaarteiden arvostus ja sitä kautta niiden säilyminen varmentuu.

Vanhojen puutarhojen kasvien dokumentoinnin ja paikallisten kasvikoelmien lisääntyessä tietoisuus vanhojen kasvien elinvoimaisuudesta ja ainutlaatuisuudesta kasvaa. Museopuutarhoissa vierailu saattaa innostaa kotipuutarhureita etsimään vastaavanlaisia perinnekasveja joko ympäristöstään tai puutarhamyymälöiden valikoimista. Kun kysyntä lisääntyy, taimistojen kiinnostus ottaa lisäykseen paikallisia kestäviä perinnekasveja kasvaa ja ne ovat yhä useamman saatavilla. Näin kasvivalikoima monipuolistuu koko Suomessa.

LÄHTEET: HEINONEN, M., PIHLMAN, S., KAIHOLA, H-L, KOSKELA, A., HARTIKAINEN, M., KINNANEN, H. ja PEURA, A. 2014. Museopuutarha. Perustaminen ja hoito. MTT Kasvu 23. Juvenes Print - Suomen yliopistopaino Oy. 91 s. ISBN 978-952-487-522-6 Myös verkkojulkaisu: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-487-523-3>